

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

להצלחת יהודית בת דבורה חיה שתחי'

הל' תלמוד תורה סי' רמו סעי' ו

בינה יתירה ניתנה לנשים

שו"ע – אשה שלמדה תורה יש לה שכר, אבל לא שכר כאיש, מפני שאינה מצווה ועושה ואע"פ שיש לה שכר צוו חז"ל שלא ילמד אדם את בתו תורה וכו'.

מקשה החת"ס נדה מה: סתירה מצד אחד מבואר בגמ' בסוטה כ. דאשה אין לה דעת להתלמד, וכן בגמ' קידושין פא. נשים דעתן קלות, ומאידך מבואר בגמ' נדה מה: בינה יתירה ניתנה לנשים דכתיב "ויבן את הצלע".

מסביר החת"ס וז"ל: בינה יתירה באשה יותר מבאיש, אם הדבר כפשוטו הוא תמוה קצת ומוכחש בחוש. והמובן בפשוטו הוא שהבינה הוא העיון החריף ההולך לעיין מרחוק והוא טועה ברוב, דלפום חורפא שבשתא, וע"כ צריך לזה מידה אחרת והוא הדעת ליישב הדברים בלבו ולעיין באחריתם - הטובה היא אם רעה.

אמנם בן אדם שיש לו בינה צריך להיות ממוזג בדעת ואם אין לו דעת אזי הבינה שלו כסילות הומיה, וע"כ כל ת"ח שאין בו דעה דייקא אלא כולו בינה נבילה טובה הימנה ואכמ"ל ולהיות כי הנשים אי דעתן שלמה ולהדיא מרגלא בפומיה דחז"ל נשים דעתן קלות ובינה שלהן יתירה מהדעת שלהן ואינו ממוזג ע"כ צריך סייג ופרישות יותר עכ"ל.

חולקת שכר בהדיהו

רמ"א – ואשה אינה חייבת ללמד את בנה תורה ומ"מ אם עוזרת לבנה או לבעלה שיעסקו בתורה חולקת שכר בהדיהו.

חיוב האם בחינוך ילדיה (ובעלה)

נחלקו הראשונים האם יש חיוב חינוך על האם (יעוין גרעק"א גליון סוכה פב. ותוס' ישנים יומא). שו"ע ריש שמוג קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו אבל אביו מצווה לגעור בו ולהפרישו.

מ"ב שם: דאפילו לחנך בניו ובנותיו במצוות הוטל עליו שנא' "חנוך לנער על פי דרכו" וכן שכן להפרישם מאיסור דמוטל על האב ויש מהאחרונים שסוברים דמצות חינוך מוטל גם על האם עכ"ל.

ומ"מ גם לפי הסוברים דאין על האם חיוב מצות חינוך מ"מ מצוה ודאי איכא, והגר"נ קרליץ הורה דלחנכם ליראת שמים ומידות טובות לכו"ע מוטל גם על האם.

זכות האם בחינוך בניה

ומבואר במתני' סוטה כ. דאם יש לסוטה זכות - ניצולת. גמ' כא. זכות דמאי? אילימא זכות דתורה הא אינה מצווה ועושה? אלא זכות מצוה.. רבינא אמר לעולם זכות תורה ואגרא דמקרין ומתניין בנייהו ונטרן להו לגבריהו עד דאתו מביה מדרשא.

רש"י - טורחת בבנה ובבעלה שיעסקו בתורה, וטורחות ומביאות בניהן לבית הספר לקרוא מקרא ולשנות משנה, וממתינות לבעליהן שיוציאן לעיר אחרת ללמוד תורה עכ"ל.

בינה – לראות למרחקים

מעשה בת"ח שהקים ישיבה קטנה לבחורים קשיי הבנה, והיו לו בעיות כלכליות, והלך למרן הרב שך ושאל אותו שגביר אחד הסכים לתת לו בנן בשומרון בשביל הישיבה ואז יפטר מעול החובות, וענה לו הרב שך: בשום פנים ואופן לא. ושאל אותו למה? ענה לו הרב שך יום אחד יתכן שתקום ממשלה והיא תחתום הסכם עם עראפת ימ"ש ויתנו לו שטחים ואז כל עמלך ירד לטמיון.. וגם את הקשרים עם התורמים לא יהיו לך!

המעשה היה לפני כשלושים שנה ואז עראפת היה טירוריסט מסוכן שהסתובב בעולם, ולא היה שמץ של צד על הסכמי שלום ומסירת שטחים וכל כיוצ"ב) א"ל: אני מבין שיש אנשים משוגעים, אבל עד כדי כך לא יתכן!! א"ל הרב שך האנשים הנמצאים בשלטון עלולים יום אחד עוד לחתום הסכמים ולהעניק חלקים מא"י לטורוריסטים הכי גדולים.. אתה לא מכיר אותם!

יצא ראש הישיבה בפחי נפש כשהזקה עליו הוראת רבו, אך מאידך מפקפק בלבו על טענה כ"כ רחוקה שהרב שך העלה בפניו.. שנים חלפו ולמותר לציין שהדבר התגשם במלואו.

וכן איתא בגמ' ברכות יז. גדולה הבטחה שהבטיח הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנא' "נשים שאננות קומנה שמענה קולי וכו'" אל"ל רב לרב חייא נשים במאי זכיין? באקרוי בנייהו לבי כנישתא תינוקות שלומדים בבית רבן ובאתנוי גברייהו בי רבנן בית המדרש ששם שונים משנה וגמרא ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן ממתנות לבעליהן ונותנות להם רשות ללכת וללמוד תורה בעיר אחרת.

ומסביר הח"ח תורת הבית שצריך את כח התורה בשביל טל תחיית המתים עיי"ש שמסביר שגם הנשים זוכות לכח התורה הזה. הרבה זכויות, מצוות ומעשי חסד ניתנו לנשים, אבל הזכות הגדולה מכל - זה העזרה לבעל שישב וילמד כמה שיותר, וכתוב בספה"ק שזה זכותה לקום בתחיית המתים.

ומעשה שהיה ביום שבאו לדין תורה אצל הגר"מ הלבירשטם, הבעל שהיה מתמיד גדול טען שיש לו קרוב משפחה שאינו שומר תומ"צ הרוצה לתמוך בו בהסכם יששכר זבולון, ואשתו לא הסכימה לחלוק את העולם הבא שלה עם רשע! אמר לה הגר"מ הלבירשטם בחייו: "זה לא עסק שלך, ואין לך זכות לעצור בעדו מלעלות בתורה בהרווחת הדעת! והוסיף שאין לה מה לדאוג, והביא חיד"א שאם האשה עושה ככל יכלתה ובעלה אינו לומד זה לא ענין בשותפות של החלק בתורה אלא ההגדרה היא כל עוד שהיא עושה את המקסימום זהו חלקה במסירות נפש והיא לא תפסיד מזה אם בעלה או ילדיה לא יעשו. ללמדינו שאין לנשים לחשוב כי תפקידן להשגיח על בעליהן! ולהוכיח אותם למה הם לא לומדים יותר וכדו' וזו טעות! כי את כל התלונות וכדו' היא היתה צריכה לברר קודם החתונה! ואילו עתה תפקידה של אשה כשרה הוא לעודד אותו, ולחזק אותו, וכאשר הוא חוזר מאוחר בלילה והיא מחכה לו אע"פ שהיא עייפה, כדי להראות לו כמה היא מעריכה את המסירות נפש שלו לתורה.

סעיף ז

אין מלמדין תורה לתלמיד שאינו הגון

גמ' חולין קלג. כתיב "מעדה בגד ביום קרה חומץ על נתר ושר בשירים על לב רע" (משלי כה) ופשטיה דקרא כתיב בשונה לתלמיד שאינו הגון דאמר רב יהודה אמר רב כל השונה לתלמיד שאינו הגון נופל בגהינום.. וכזרק אבן למרקולים.

שו"ע - אין מלמדים תורה לתלמיד שאינו הגון, אלא מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה, ובודקין אותו ואח"כ מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו.

מקשה הערוה"ש אות כא ויש לתמוה על זה מההיא מעשה דר"ג בגמ' ברכות כח.

ת"ר מעשה בתלמיד אחד שבא לפני רבי יהושע א"ל תפילת ערבית רשות או חובה א"ל רשות בא לפני ר"ג א"ל חובה... [ור"ג ציער את ר"י והעבירוהו מנשיאותו ומינו את ראב"ע יעו"ש המעשה] תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה (ראב"ע) להם רשות לתלמידים ליכנס, שהיה ר"ג מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס, ההוא יומא איתוספו כמה ספסלי, חלשא דעתיה דר"ג אמר דילמא ח"ו מנעתי תורה מישראל.

ומבואר שם דר"ג לאו שפיר עבד, והלכה כראב"ע, נמצא שמותר ללמד תלמיד שאין תוכו כברו, וקשה מהגמ' חולין דמבואר דאסור ללמד תלמיד שאינו הגון.

תלמיד שאינו הגון

מה הגדר תלמיד שאינו הגון?

כתב הים של שלמה שם: תלמיד שאינו הגון פי' שאינו נזהר במעשיו. דהיינו בחור שמעירים לו על איסור שעובר ותגובתו היא 'תעזוב אותי זה לא מעניין אותי' וכדו' כזה אדם אסור ללמדו תורה.

ומאידך הערוה"ש כתב דתלמיד שאינו הגון הוא הלומד ע"מ לקנטר.

ואילו הרמב"ם כתב שתלמיד הגון זהו נאה במעשיו, ותלמיד שאינו הגון הוא ההולך בדרך לא טובה.

ובגמ' ע"ז ו. נח היה צדיק במעשיו ותמים בדרכיו. רש"י דרכיו - עניו ושפל רוח. מבואר ש'דרך' זה מידות, והולך בדרך לא טובה היינו אדם מושחת שיש לו מידות רעות אסור ללמדו תורה.

אבל ר"י החסיד ספר חסידים סי' תתקפ"ז: "לפעם אחת היה לת"ח אחד תלמיד שלא היה בכל דרכיו הגון, כי בדבר ממון לא היה טוב, אמרו לו אין זה ראוי לישב לפניך, אמר הוא גורם שאני לומד תדיר ודוחק אותי בכל יום ללמדו ובעבור עצמי אני עושה.

מבואר שמותר ללמד תלמיד שאינו הגון, וצ"ע מה שכתוב בגמ', וכן קשה איך מותר ללמד בעלי תשובה באמצע הדרך הרי הם עדיין בחזקת רשעים גמורים, ואולי צ"ל שקודם יפסיקו לעבור עבירות ואח"כ ילמדום תורה, ועוד קשה שהרי 'המאור שבה מחזירין למוטב' ולימוד התורה עצמה היא מחזירה בתשובה וצ"ע.

ופעם הגיע לפנוביץ קיבוץ עם שער ארוך מכנסיים קצרות להתווכח עם בחורים בענייני אמונה, הלכו לרב שך ושאלוהו האם לענות לכסיל כאיוולתו או לזרוק אותו מכל המדרגות? ענה להם הרב שך תלמדו איתו דף גמ' בבבא מציעא (המסכת הנלמדת בישיבה) ואח"כ תתווכחו איתו, ולבסוף הוא חזר כמה וכמה פעמים, וחזר בתשובה שלמה כמו שאמרו חז"ל 'המאור שבה מחזירה למוטב'.